

XIV. АҲОЛИНИНГ УМУМИЙ ДАРОМАДЛАРИ

1- БЎЛИМ. АҲОЛИ УМУМИЙ ДАРОМАДЛАРИ ТАРКИБИ

Аҳолининг умумий даромадлари – доимий ёки такрорланувчи хусусиятга эга бўлган, йиллик ёки ундан кам вақт оралиғидаги даврда, уй хўжалиги ёки унинг алоҳида аъзоларига тушадиган пул ва натура шаклидаги тушумлардан ташкил топади.

Аҳоли фаровонлигини ифодалашда жами аҳолининг, оилаларнинг, алоҳида шахсларнинг умумий даромадлари муҳим аҳамиятга эга.

Аҳолининг умумий
даромадлари

644,1
трлн сўм

Аҳолининг умумий
даромадлари номинал
ўсиш суръати

117,9 %

Аҳолининг умумий
даромадлари реал ўсиш
суръати

107,7 %

Дастлабки маълумотлар бўйича, 2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, аҳолининг умумий даромадлари **644,1** трлн сўмни ташкил этди¹.

Аҳоли даромадлари бўйича реал ўсиш суръатларини ҳисоблашда нарх омиллари таъсирини чиқариб ташлаш мақсадида, инфляция кўрсаткичларининг асосий турларидан бири – истеъмол нархлари индекси (ИНИ)дан фойдаланилади.

Истеъмол нархларининг ўзгариши сабабли ўтган йилнинг мос даврига нисбатан аҳоли умумий даромадларининг реал ўсиш суръати **107,7 %** ни ташкил этди.

Аҳоли умумий даромадларини ҳисоблаш – Миллий ҳисоблар тизимининг халқаро статистика стандартларига, Халқаро меҳнат ташкилотининг тавсияларига, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига асосланган Статистика агентлиги томонидан ишлаб чиқилган ҳамда тасдиқланган методик қўлланма асосида амалга оширилади.

Аҳоли умумий даромадларини ҳисоблашда “Аҳолининг умумий даромадларини ҳисоблаш бўйича услубий низом” асос бўлиб хизмат қилади.

<https://lib.stat.uz>

¹) Аҳоли умумий даромадлари таркибидаги мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар норасмий иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда қайта баҳоланди.

Дастлабки маълумотлар бўйича, 2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, аҳоли жон бошига умумий даромадлар **17,4** млн сўмни, аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг номинал ўсиш суръати **115,5 %** ни ташкил этди.

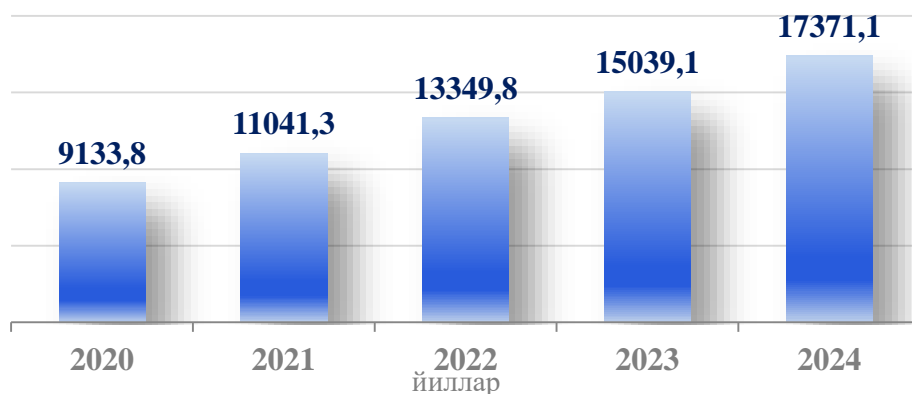
Истеъмол нархларининг ўзгариши сабабли ўтган йилнинг мос даврига нисбатан аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг реал ўсиш суръати **105,5 %** ни ташкил этди.

Аҳоли умумий даромадларини ҳисоблашда Статистика агентлиги ҳисоботи маълумотларидан, шунингдек, мунтазам равишда статистика органлари томонидан ўтказиб бориладиган яқка тартибдаги тадбиркорлар ва деҳқон хўжаликларининг иқтисодий фаолияти бўйича ҳамда уй хўжаликлари даромадлари ва харажатларини ўрганиш бўйича танланма кузатув маълумотларидан, бундан ташқари Иқтисодиёт ва молия вазирлиги, бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси, Марказий банк, Халқ банки, Солиқ қўмитаси томонидан аҳолига ҳисобланган даромадлар, ижтимоий тўловлар ва солиқ тўловлари тўғрисидаги умумлашган маълумотлардан фойдаланилади.

Дастлабки маълумотлар бўйича, 2020 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, аҳоли жон бошига умумий даромадлар **9,1** млн сўмни ташкил этган, 2024 йилга келиб бу кўрсаткич деярли икки баравар кўпайди.

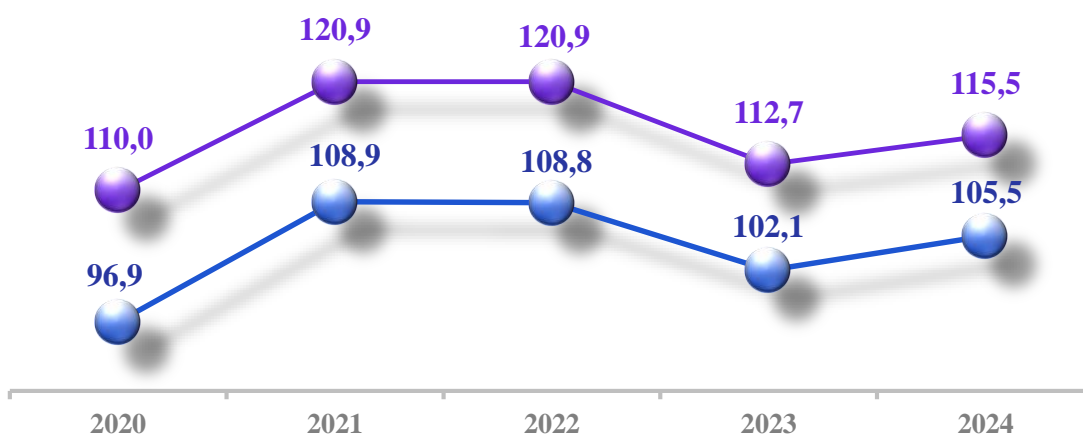
Ўзбекистон Республикасида аҳоли жон бошига умумий даромадлар
2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида¹ (минг сўм)

¹) 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган. Аҳоли умумий даромадлари таркибидаги мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар норасмий иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда қайта баҳоланди.

Аҳоли жон бошига умумий даромаднинг номинал ўсиш суръати **110,0 %** дан 2020 йилнинг январь-сентябрь ойларида 2024 йилнинг мос даврига нисбатан **115,5 %** ни ташкил этди.

Ўзбекистон Республикасида аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг ўсиш суръатлари 2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида¹ (% да)

- Аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг номинал ўсиш суръатлари
- Аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг реал ўсиш суръатлари

Ўзбекистон Республикасида аҳоли умумий даромадлари таркиби

¹) 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Ўзбекистон Республикасида аҳоли умумий даромадлари таркиби
ва ўтган йилнинг мос даврига нисбатан ўсиш суръати
2023-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳоли умумий даромадларининг **73,5 %** ини бирламчи даромадлар ташкил қилган бўлса, **26,5 %** и трансфертлардан олинган даромадлар ҳиссасига тўғри келди.

Кўрсаткичлар	Жамига нисбатан, % да		Ўсиш суръати, % да
	2023 й. ¹	2024 й.	
Умумий даромадлар – жами (I+II)	100,0	100,0	117,9
I. Бирламчи даромадлар	73,0	73,5	118,7
I.1. Ишлаб чиқаришдан олинган даромадлар	70,3	70,0	117,5
I.1.1. Меҳнат фаолиятдан олинган даромадлар	63,8	62,8	116,2
I.1.1.1. Ёлланма ишчиларнинг даромадлари	27,6	27,5	117,4
I.1.1.2. Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар	36,2	35,3	115,3
I.1.2. Шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадлар	6,5	7,2	130,7
I.2. Мол-мулкдан олинган даромадлар	2,7	3,5	148,6
II. Трансфертлардан олинган даромадлар	27,0	26,5	115,9

Аҳоли бирламчи даромадлари ишлаб чиқаришдан олинган даромадлар ва мол-мулкдан олинган даромадлардан ташкил топади.

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳоли умумий даромадларининг катта қисми ёлланма ишчиларнинг даромадлари ва мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларни ўз ичига олган меҳнат фаолиятдан олинган даромадлардан (жами аҳоли умумий даромадларининг **62,8 %** и) шаклланди, ҳамда номинал ўсиш суръати 2023 йилнинг мос даврига нисбатан **116,2 %** ни ташкил этди.

¹) 2023 йил январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Аҳоли умумий даромадлари таркибида шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадларнинг улуши **7,2 %**, мол-мулкдан олинган даромадларнинг улуши **3,5 %**, трансфертлардан олинган даромадлар улуши **26,5 %** ни ташкил қилди.

Аҳоли умумий даромадлари таркиби
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Худудларнинг аҳоли умумий даромадлари таркибида меҳнат фаолиятидан олинган даромадларининг (ёлланиб ишловчиларнинг иш ҳақи ва мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар) энг юқори улуши Навоий вилоятида (**78,3 %**) кузатилди. Аксинча Сурхондарё, Наманган вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри, Хоразм, Самарқанд, Андижон ва Фарғона вилоятларида ўртача республика даражасидан паст кўрсаткични ташкил этди.

Республика бўйича аҳоли умумий даромадлари таркибида шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадлар ва мол-мулкдан олинган даромадларнинг улуши сезиларли даражада бўлмасада, Тошкент шаҳрида бундай даромадларнинг улуши **22,9 %** ни ташкил этди.

Шунингдек, трансфертлардан олинган даромадларнинг улуши Андижон, Фарғона, Хоразм, Самарқанд, Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятларида аҳоли умумий даромадларига нисбатан **30 %** дан юқори кўрсаткични ташкил этган бўлса, Навоий вилоятида мазкур даромад турининг улуши энг паст яъни, **12,0 %** ни ташкил этди.

¹) Аҳоли умумий даромадлари таркибидаги мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар норасмий иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда қайта баҳоланди.

Худудлар бўйича аҳоли умумий даромадлари таркиби
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

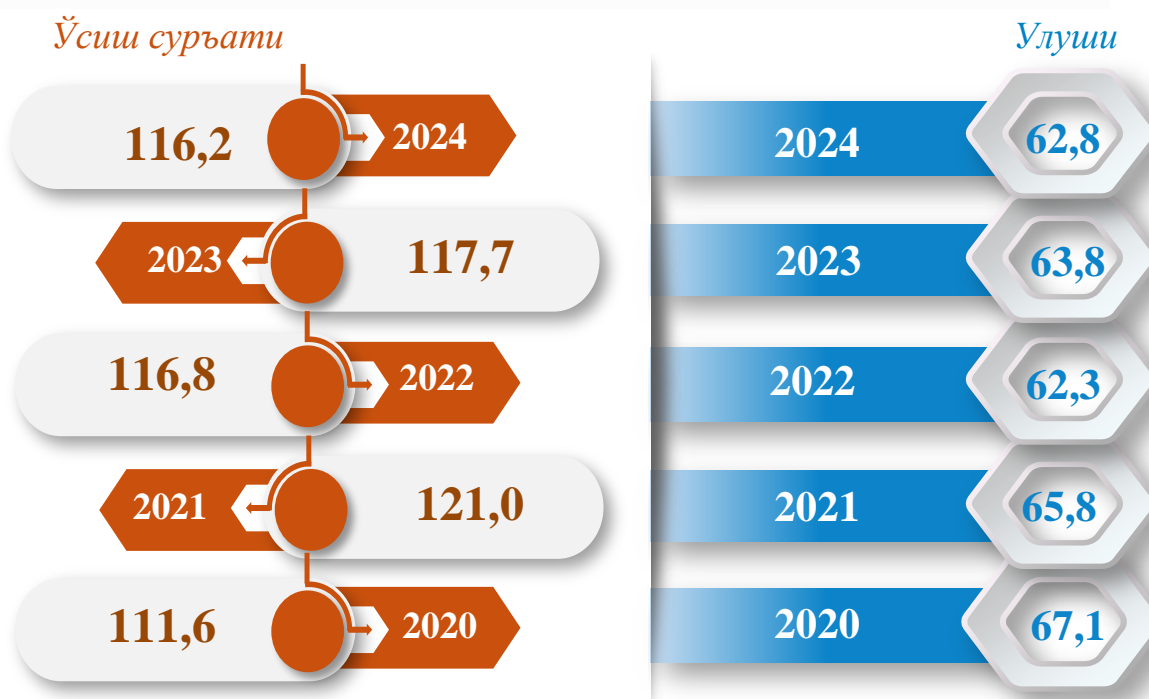

- Мехнат фаолиятидан олинган даромадлар
- Трансфертлардан олинган даромадлар
- Шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадлар ва мол-мулкдан олинган даромадлар

Меҳнат фаолиятдан олинган даромад ёлланма ишчиларнинг ва мустақил равишда банд бўлган аҳолининг даромадидан таркиб топади.

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳолининг умумий даромадлари таркибида меҳнат фаолиятдан олинган даромадлар **62,8 %** ни ташкил қилди, 2020 йилда эса бу кўрсаткич **67,1 %** ни ташкил этган.

Меҳнат фаолиятдан олинган даромадлар¹
2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромад – мустақил равишда ташкиллаштирилган ва уй хўжалиги аъзолари жалб қилинган меҳнат жараёни натижасида олинган даромадлар ҳисобланади.

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳолининг умумий даромадлари таркибида мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар **35,3 %** ни ташкил қилди, 2020 йилда эса бу кўрсаткич **40,7 %** ни ташкил этган.

Жорий даврда мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг ўсиш суръати **115,3 %** ни ташкил этиб, аҳоли умумий даромадлари номинал ҳажмининг **5,5 %** га ўсишини таъминлади.

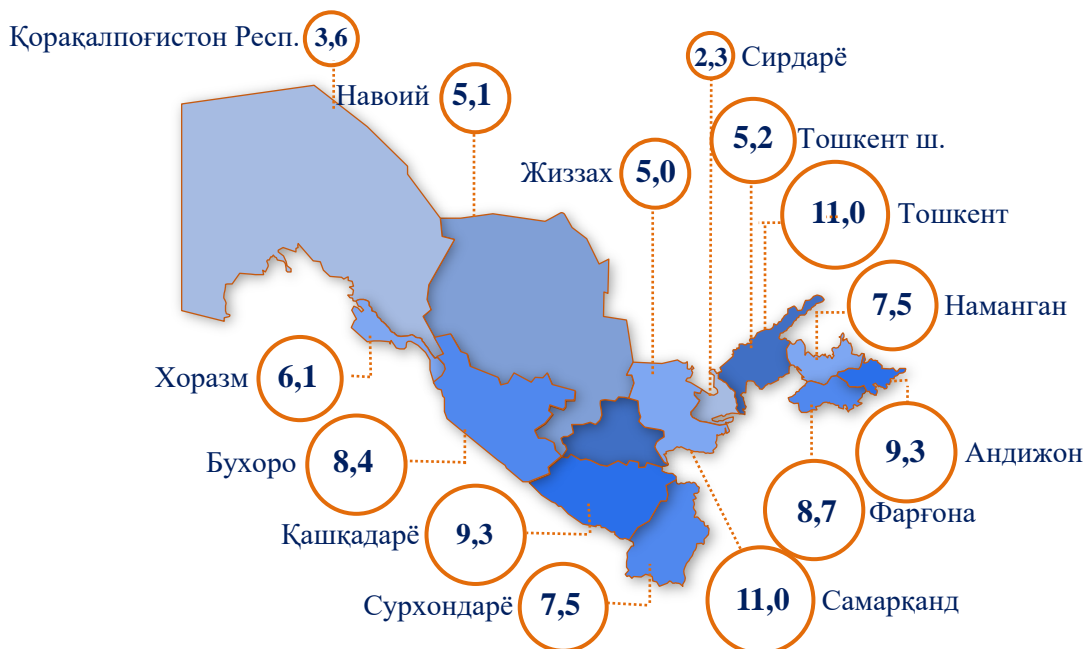
¹⁾ 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган. Аҳоли умумий даромадлари таркибидаги мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар норасмий иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда қайта баҳоланди.

Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг
умумий даромадлар таркибидаги улуши ва ўсиш суръати
2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ҳолатига¹ (% да)

■ Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг ўсиш суръати

Жами мустақил равишда банд бўлишдан
олинган даромадларда ҳудудларнинг улуши,
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг асосий улуши Тошкент – 11,0 %, Самарқанд – 11,0 %, Андижон – 9,3 % ва Қашқадарё – 9,3 % вилоятлари ҳиссасига тўғри келди. Аксинча Сирдарё вилояти – 2,3 %, Қорақалпоғистон Республикасида – 3,6 %, Жиззах вилоятида – 5,0 % ва Навоий вилоятида – 5,1 % камроқ улушни ташкил этди.

¹) Аҳоли умумий даромадлари таркибидаги мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар норасмий иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда қайта баҳоланди.

Худудлар бўйича мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг ўсиш суръати ва аҳоли умумий даромадлари таркибидаги улуши 2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Худудларда мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг энг юқори улуши Жиззах вилоятида 52,3 % ни ташкил этиб, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан номинал ўсиш суръати 114,2 % ни ташкил этди.

Биргина ушбу турдаги даромадлар Жиззах вилоятида аҳоли умумий даромадларини 7,5 % га ўсишини таъминлаб берди.

Худди шундай Бухоро вилоятида мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадлар улуши 46,4 % ни ва ўсиш суръати 114,1 % ни ташкил этди ва аҳоли умумий даромадларининг 6,7 % га ўсишини таъминлаб берди.

МАЪЛУМОТ УЧУН: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 17 ноябрдаги “Иш ҳақи, пенсиялар ва нафақалар миқдорини ошириш тўғрисида”ги ПФ-196-сон Фармониغا мувофиқ, аҳоли турмуш даражасини оширишга қаратилган чора-тадбирлар кўламини кенгайтириш, фуқароларнинг даромадларини изчил ошириб бориш сиёсатини давом эттириш ҳамда уларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтириш мақсадида 2023 йилнинг 1 декабридан бошлаб, бюджет ташкилотлари ходимларининг иш ҳақи ва нафақалар миқдори 7 фоизга оширилди.

Худудлар бўйича мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг 1 % га ўсишини аҳоли умумий даромадлари ҳажмининг ўсишига таъсири 2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг 1 % га ўсиши умумий даромадлар ҳажмининг **0,35%** га ўсишига олиб келди.

Худудлар бўйича мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромадларнинг аҳоли умумий даромадлари ҳажмининг ўсишига таъсири 2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

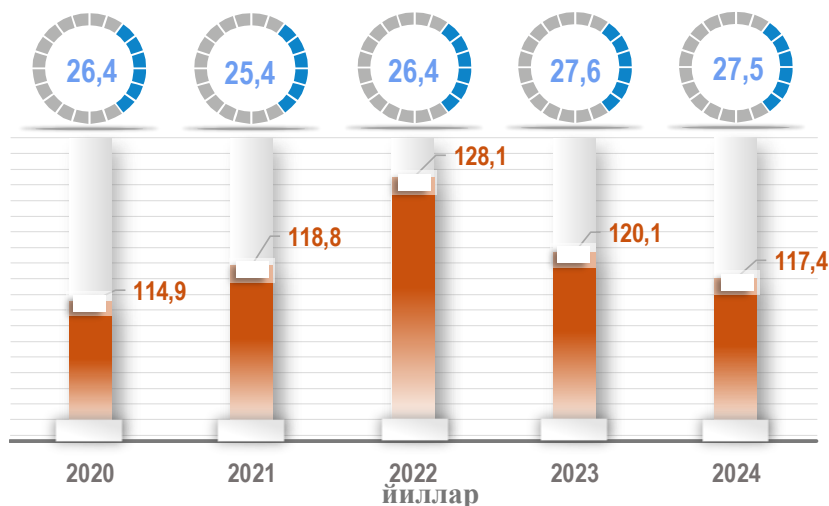

Ёлланма ишчиларнинг даромади бу – меҳнатга ҳақ тўлашнинг яширин (яъни, бирламчи ва бухгалтерия ҳисобида акс эттирилмасдан иш берувчи томонидан амалга оширилган тўловлар) қисмини кўшган ҳолда пул ва натура (товарлар ёки хизматлар кўринишида) шаклида меҳнатга ҳақ тўлаш

Аҳолининг умумий даромадлари таркибида ёлланма ишчиларнинг даромадлари улуши ва ўсиш суръати

2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида (% да)

Умумий даромадлар таркибидаги улуши

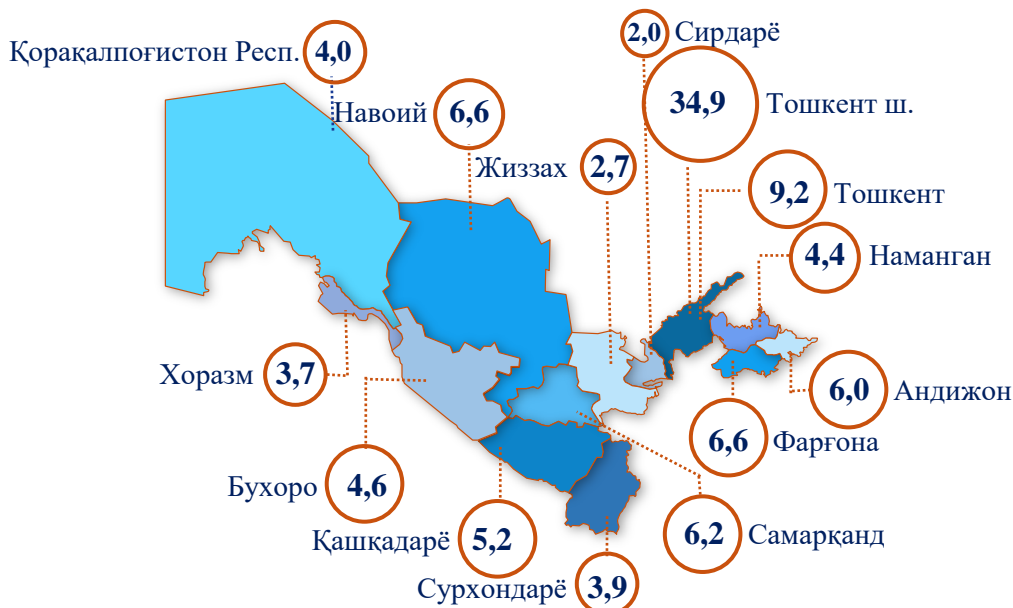

2023 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳолининг умумий даромадлари таркибида ёлланма ишчиларнинг даромадлари **27,5 %** ни ташкил қилди. Камроқ улуши 2021 йилда – **25,4 %** ни ташкил этган.

Ёлланма ишчилар даромадларининг ўсиш суръати

Жорий даврда ёлланма ишчилар даромадларининг ўсиш суръати **117,4 %** ни ташкил этиб, аҳоли умумий даромадлари номинал ҳажмининг **4,8 %** га ўсишини таъминлади. Бу кўрсаткич 2023 йилда – **120,1 %**, 2022 йилда – **128,1 %**, 2021 йилда – **118,8 %**, 2020 йилда – **114,9 %** ни ташкил этган.

Жами ёлланма ишчиларнинг даромадларида ҳудудларнинг улуши, 2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Худудлар бўйича ёлланма ишчилар даромадларининг
ўсиш суръати ва аҳоли умумий даромадлари таркибидаги улуши
2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Ёлланма ишчилар даромадларининг энг юқори ўсиш суръати Тошкент шаҳрида (125,8 %) ва Самарқанд вилоятида (118,2 %) қайд этилди.

Худудлар бўйича таҳлил қиладиган бўлсак, Тошкент шаҳри ва Навоий вилояти ёлланма ишчилар даромадларининг аҳоли умумий даромадларига нисбатан улуши ва уларнинг ўсиш суръатининг юқори-лигига қараб, сезиларли таъсир кўрсатганлигини кўришимиз мумкин.

Масалан, Тошкент шаҳрида аҳоли умумий даромадлари таркибида ёлланма ишчилар даромадларининг улуши 50,5 % ни, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан номинал ўсиш суръати 125,8 % ни ташкил этди.

Биргина ушбу турдаги даромадларнинг ўзи Тошкент шаҳри аҳолиси умумий даромадларининг 13,1 % га ўсишини таъминлаб берди.

Навоий вилоятида аҳоли умумий даромадлари таркибида ёлланма ишчилар даромадларининг улуши 39,4 % ни ташкил этиб, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан номинал ўсиш суръати 115,2 % ни ташкил этди. Биргина шу турдаги даромадларнинг ўзи аҳоли умумий даромадларининг 6,1 % га ўсишини таъминлаб берди.

Ёлланма ишчилар даромадларининг аҳоли умумий даромадларига таъсири 2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Жорий даврда ёлланма ишчилар даромадларининг ўсиши аҳоли умумий даромадлари номинал ҳажмининг **4,8 %** га ўсишини таъминлади.

Худудлар бўйича ёлланма ишчилар даромадларининг 1 % га ўсишини аҳоли умумий даромадлари ҳажмининг ўсишига таъсири 2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Ёлланма ишчилар даромадларининг 1 % га ўсиши умумий даромадлар ҳажмининг **0,27 %** га ўсишига олиб келди.

Мол-мулкдан олинган даромадлар (мулкӣ даромадлар) деганда мулкӣ эгалик қилиш ҳуқуқи бўлган молиявий ва номолиявий активларни бошқа шахсларга фойдаланиш учун беришдан уй хўжаликларига тушган тушумлар тушунилади.

Шу билан бирга аҳоли даромадлари манбаларида мол-мулкдан олинган даромадлар муҳим аҳамиятга эга бўлиб, 2024 йил январь-сентябрь ойларида аҳоли даромадларидаги улуши **3,5 %** ни ташкил этди.

**Мол-мулкдан олинган даромадлар
2024 йил январь-сентябрь ойларида**

Дастлабки маълумотлар бўйича, 2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, мол-мулкдан олинган даромадлар **22,2 трлн сўм**ни ташкил этди. Жорий даврда мол-мулкдан олинган даромадлар аҳоли умумий даромадлари ҳажмининг **1,3 %** га ўсишини таъминлади.

**Мол-мулкдан олинган даромадларнинг умумий даромадлар таркибидаги улуши ва ўсиш суръати¹
2020-2024 январь-сентябрь ойларида (% да)**

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳолининг умумий даромадлари таркибида мол-мулкдан олинган даромадлар **3,5 %** ни, 2020 йилда **2,1 %** ни ташкил қилди.

Жорий даврда мол-мулкдан олинган даромадларнинг ўсиш суръати **148,6 %** ни ташкил этди.

¹) 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Мол-мулкдан олинган даромадлар таркибида ҳудудларнинг улуши
2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида мол-мулкдан олинган даромадлар ҳажмининг учдан икки қисми улуши Тошкент шаҳри ҳиссасига тўғри келиб, **63,6 %** ни ташкил этди. Навоий (**5,7 %**), Тошкент (**5,2 %**), ва Фарғона (**5,2 %**) вилоятлари кейинги юқори улушга эга бўлган ҳудудлар ҳисобланади.

Мол-мулкдан олинган даромадларнинг
умумий даромадлар таркибидаги улуши
2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Трансфертлар бу – уй хўжаликларига бошқа уй хўжаликларидан, давлат томонидан, юридик шахслардан, чет элдан келиб тушадиган ҳамда келгусида қайтарилиши шарт бўлмаган товарлар, хизматлар ва активлардир.

**Трансфертлардан олинган даромадлар
2024 йил январь-сентябрь ойларида**

Аҳолининг умумий даромадлари таркибида трансфертлардан олинган даромадлар ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, ушбу даромадлар ижтимоий трансфертлар ва бошқа жорий трансфертларни ўз ичига олади.

2024 йилнинг январь-сентябрь ойлари маълумотларига кўра, трансфертлардан олинган даромадларнинг ўтган йилнинг мос даврига нисбатан номинал ўсиш суръати **115,9 %** ни ташкил этди.

**Трансфертлардан олинган даромадларнинг умумий даромадлар таркибидаги улуши ва ўсиш суръати
2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида (% да)**

Шу билан бирга, жорий даврда аҳолининг умумий даромадлари ҳажмида трансфертлардан олинган даромадларнинг улуши **26,5 %** ни, 2020 йилда **23,4 %** ни ташкил этди.

■ Трансфертлардан олинган даромадларнинг ўсиш суръати

Трансфертлардан олинган даромадлар таркиби,
2020-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида¹ (% да)

Кузатилаётган даврда ижтимоий трансфертларнинг ўсиш суръати **108,5 %** ни ташкил этди ва бунга ижтимоий трансфертлар таркибида **80,0 %** улушга эга бўлган пенсиялар асосий таъсир кўрсатди.

2023 йилнинг мос даври билан таққослаганда пенсияларнинг ўсиш суръатлари **117,0 %** ни ташкил этди. Ўтган давр мобайнида пенсия, нафақа ва стипендияларнинг ўзгариши аҳоли умумий даромадларининг **0,9 %** га ўсиши имконини берди.

Ижтимоий трансфертлар таркиби
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Ижтимоий трансфертларнинг
ўсиш суръатлари 2024 йил
январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Пенсиялар – қонунчиликда назарда тутилган, яъни маълум бир ёшга етганлиги, ногиронлик, боқувчисини йўқотганлиги, шунингдек, қонунчиликка асосан таъсис этилган тизимларга кирмайдиган (масалан, иш берувчи томонидан таъсис этилган) ижтимоий таъминот бўйича мунтазам амалга ошириладиган пул тўловлари.

Нафақалар – қонунчиликда назарда тутилган ҳолатларда, яъни меҳнат қобилиятини қисман ёки тўлиқ йўқотганлик, оғир моддий аҳвол, болали оилаларни қўллаб-қувватлаш мақсадида, қариндошларнинг ўлими сабабли, ишсизлик бўйича нафақалар ва шунга ўхшаш ҳолатларда мунтазам ёки бир марта амалга ошириладиган пул тўловлари.

Стипендия – олий таълим муассасаларининг талабаларига тўланадиган ҳар ойлик пул таъминоти, шунингдек, жисмоний шахсларга, шу жумладан, хорижий давлатлардан ажратиладиган ўқув грантлари.

¹) 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Худудлар бўйича ижтимоий трансфертларнинг ўсиш суръатлари
ва аҳоли умумий даромадлари таркибидаги улуши
2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)

Ижтимоий трансфертларнинг ўтган йилнинг мос даврига нисбатан худудлар бўйича тахлили шуни кўрсатмоқдаки, 2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, барча худудларда ушбу даромад тури ўсиш тенденциясига эга бўлган, Навоий (113,2 %) вилоятида, Тошкент (113,0 %), Тошкент шаҳрида (112,3 %), Бухоро (111,7 %) вилоятларида республика даражасидан юқори ўсиш суръатлари қайд этилди.

Масалан, Қорақалпоғистон Республикасида аҳоли умумий даромадлари таркибида ижтимоий трансфертларнинг улуши 13,8 % ни, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан номинал ўсиш суръати 107,2 % ни ташкил этди.

Бундан ташқари, Сирдарё вилоятида ижтимоий трансфертларнинг улуши 12,9 % ўсиш суръати билан 107,8 % ни, Қашқадарё вилоятида ўсиш суръати 106,8 % ни улуши эса 11,8 % ни ташкил этди.

Ижтимоий трансфертларнинг энг паст улуши Бухоро (9,0 %), Навоий (8,6 %) вилоятлари ва Тошкент шаҳрида (5,8 %) қайд этилди.

**Пенсиялар ва нафақаларнинг ўсиш суръатлари
2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига
(2023 йилнинг мос даврига нисбатан % да)**

Республика бўйича жами пенсиялардан олинган даромадларнинг катта қисми (44,1 % и) Тошкент шаҳри (13,0 %), Тошкент (10,4 %), Фарғона (10,4 %) ва Самарқанд (10,3 %) вилоятлари ҳиссасига тўғри келди. Тошкент шаҳрида ушбу даромад манбаининг ўсиш суръати 113,7 % ни ташкил этган бўлса, Тошкент вилоятида 116,4 %, Фарғона вилоятида 116,8 % ва Самарқанд вилоятида 117,7 % ни ташкил этди.

Ижтимоий трансфертларнинг таркибида ижтимоий нафақаларнинг улуши 18,3 % ни ташкил этди. Дастлабки маълумотларга кўра, 2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида стипендияларнинг ижтимоий трансфертлар таркибидаги улуши 1,7 % ни ташкил этиб, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан 104,7 % га ўсди.

Бошқа жорий трансфертлар

Бошқа жорий трансфертлар ҳажми чет элдан юборилган пул ўтказмалари таркибидан жисмоний шахсларнинг ишлаб чиқариш (бизнес) фаолиятидан олинган даромадлари билан боғлиқ ўтказмаларини (Марказий банк ва уй хўжаликлари танланма кузатуви маълумотлари асосида) чиқариб ташланган ҳолда келтирилган.

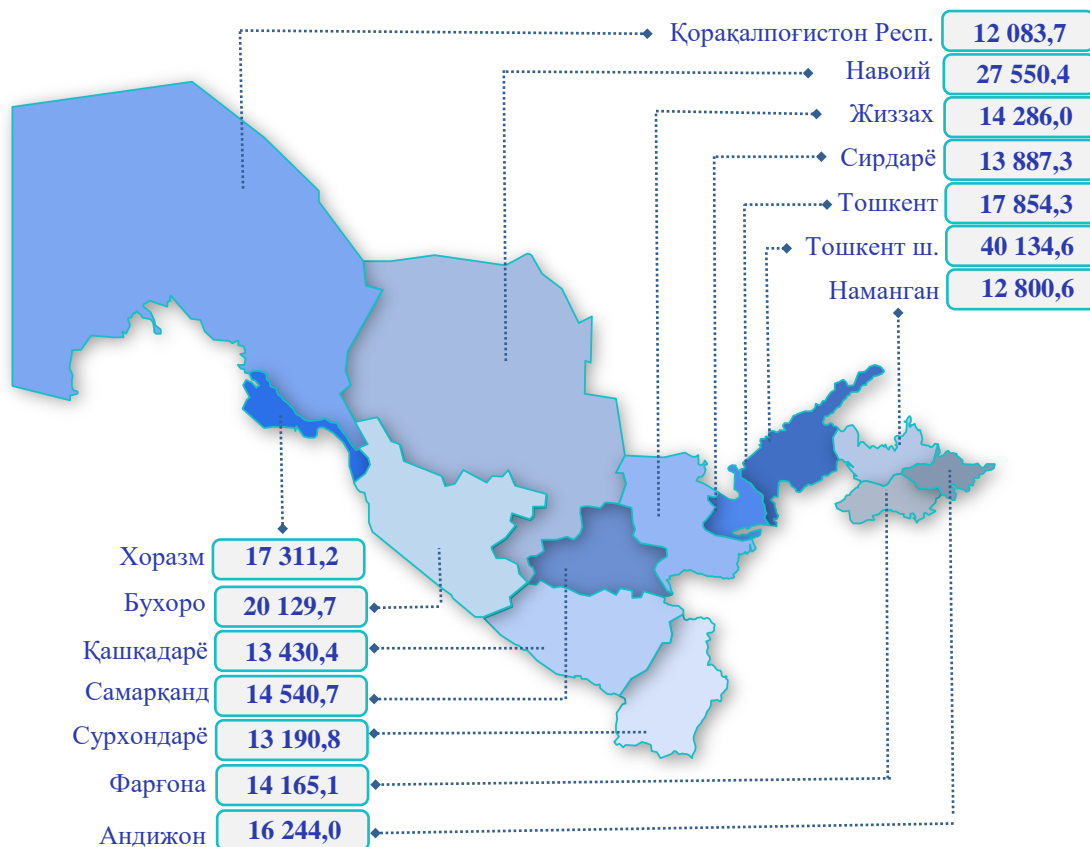
2024 йилнинг январь-сентябрь ойлари бўйича бошқа жорий трансфертлар таркибига кирувчи республика ташқарисидан келиб тушган пул ўтказмалари ҳажмининг номинал ўсиш суръати 120,6 % ни ташкил этиб, аҳоли умумий даромадлари таркибидаги улуши 16,9 % ҳисобида, ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 0,4 % пунктга ошди.

Худудлар бўйича умумий даромадлар таркибида республика ташқарисидан келиб тушган пул ўтказмалари ҳажмининг улуши
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига (% да)

Андижон	28,5	Наманган	18,0
Фарғона	26,3	Қорақалпоғистон Респ.	14,9
Хоразм	24,5	Тошкент ш.	11,2
Самарқанд	22,3	Сирдарё	9,7
Сурхондарё	21,1	Жиззах	7,6
Қашқадарё	18,6	Тошкент	4,3
Бухоро	18,4	Навоий	3,4

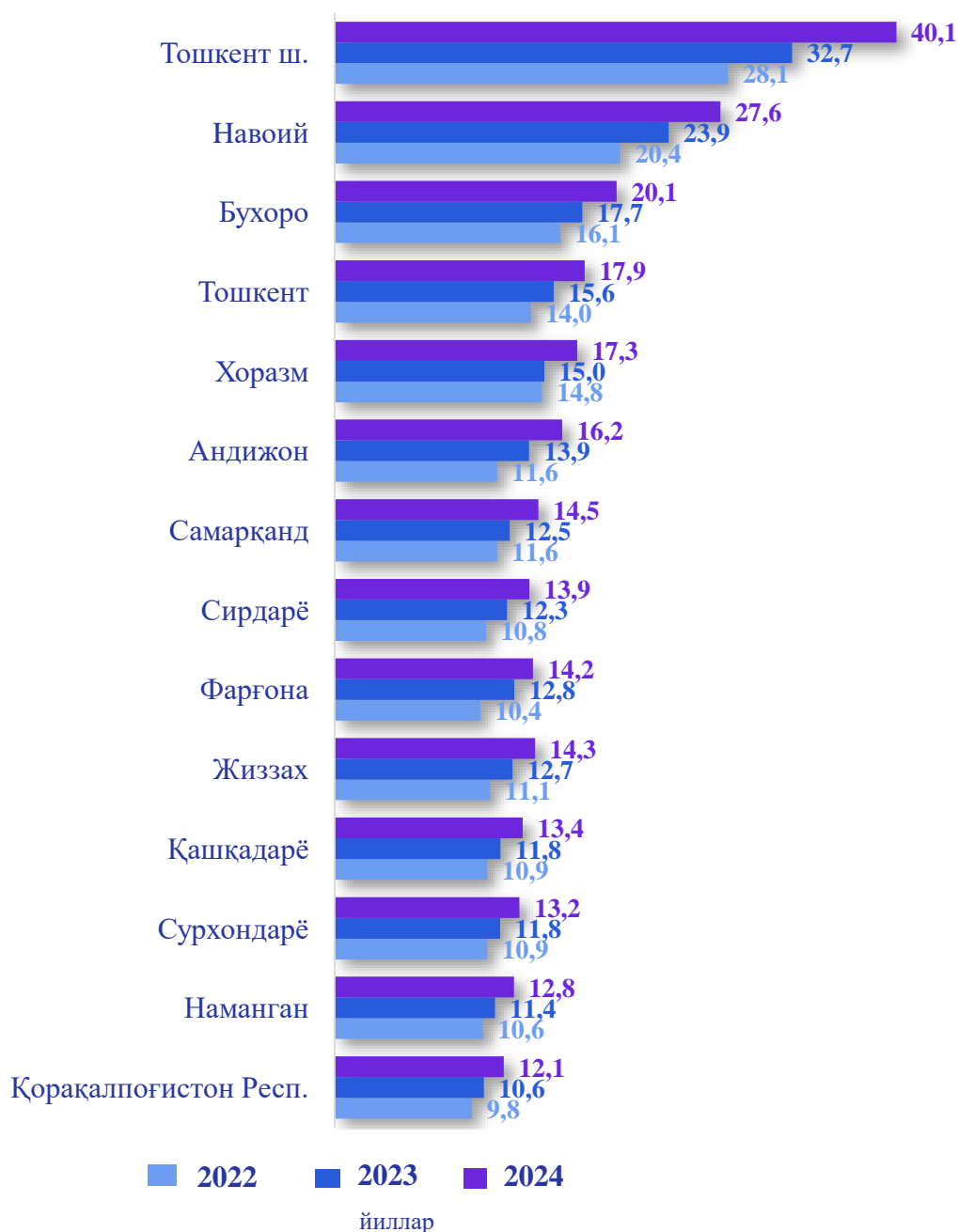
2- БЎЛИМ. ХУДУДЛАР КЕСИМИДА АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИ
ТЎҒРИСИДА МАЪЛУМОТ

Ўзбекистон Республикаси худудлари бўйича
аҳоли жон бошига ўртача умумий даромадлар ҳажми
2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига (минг сўм)

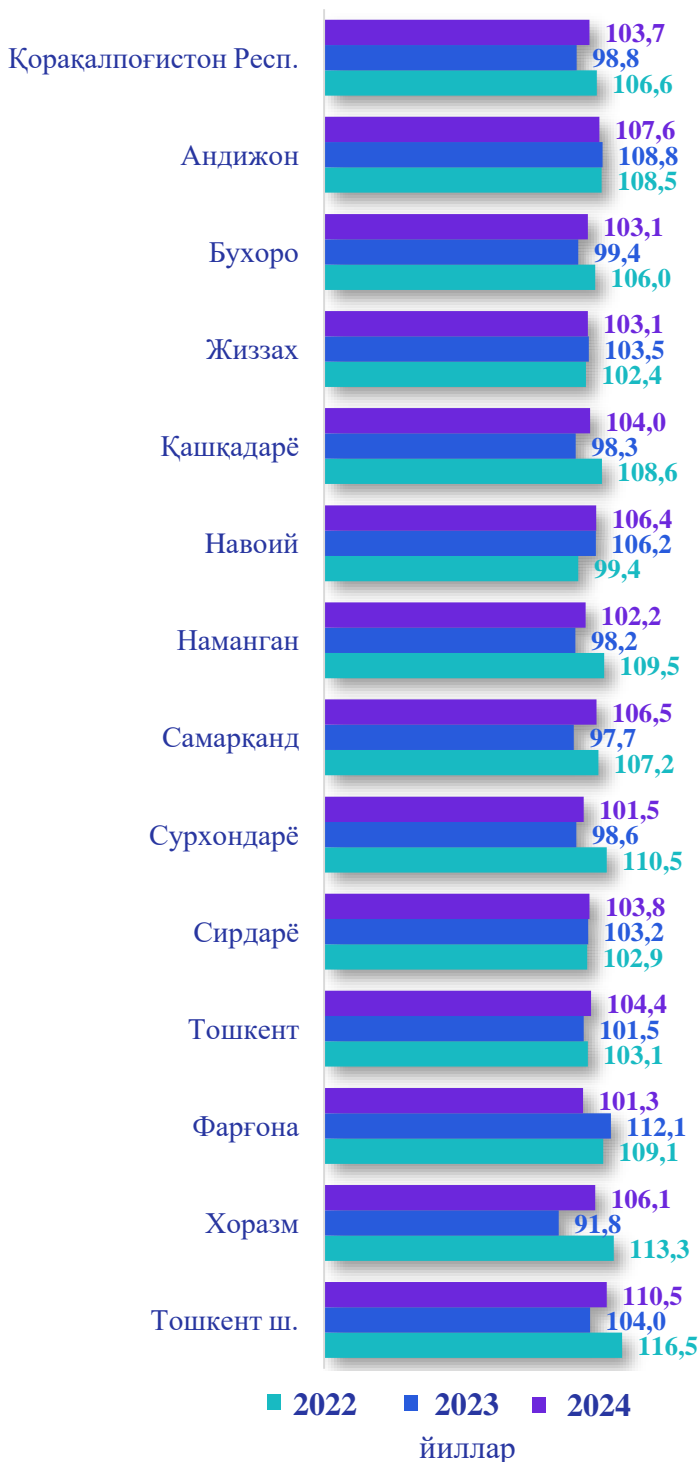
Дастлабки маълумотларга кўра, 2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида Ўзбекистон Республикасида аҳоли жон бошига ўртача умумий даромадлар 17,4 млн сўми ташкил этди. Аҳоли жон бошига ўртача умумий даромадлар бўйича Тошкент шаҳри (40,1 млн сўм), Навоий (27,6 млн сўм), Бухоро (20,1 млн сўм) ва Тошкент (17,9 млн сўм) вилоятларида ўртача республика даражасидан юқори кўрсаткичлар қайд этилди.

**Ўзбекистон Республикаси ҳудудлари бўйича
аҳоли жон бошига умумий даромадлар ҳажмининг ўзгариши¹
2022-2024 йилларнинг январь-сентябрь ҳолатига (млн сўм)**

¹) 2022-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудлари бўйича аҳоли жон бошига ўртача
умумий даромадларнинг реал ўсиш суръатлари¹
2022-2024 йилларнинг январь-сентябрь ойларида (% да)

Аҳоли жон бошига умумий даромадларнинг энг юқори реал ўсиш суръати Тошкент шаҳри (10,5%), Андижон вилояти (7,6%) ва Самарқанд вилоятига (6,5%) тўғри келди.

2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида аҳолининг реал умумий даромадлари 588,1 трлн сўмни ташкил этди ва ўтган йилнинг мос даврига нисбатан 107,7% га ўсди, аҳоли жон бошига эса 15 862,6 минг сўмни ва ўсиш суръати 105,5% ни ташкил этди.

Аҳоли жон бошига реал умумий даромадларининг энг юқори кўрсаткичи Тошкент шаҳрида (36 121,5 минг сўм) кузатилди.

Шунингдек, Навоий (25 392,1 минг сўм), Бухоро (18 223,5 минг сўм) ва Тошкент (16 330,7 минг сўм) вилоятларида республика даражасидан юқори кўрсаткич қайд этилди.

¹) 2022-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

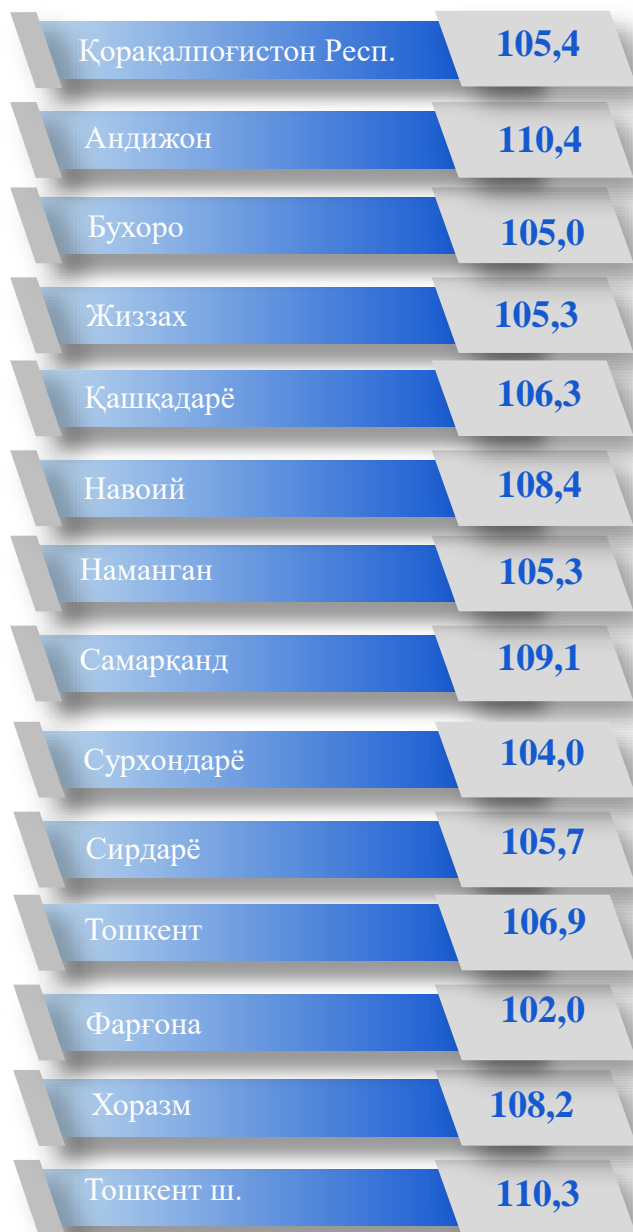
Ўзбекистон Республикаси ҳудудлари кесимида
аҳолининг реал умумий даромадлари
2024 йилнинг январь-сентябрь ойларида

	Жами, млрд сўм	Ўтган йилнинг мос даврига нисбатан, % да	Аҳоли жон бошига ўртача, минг сўм	Ўтган йилнинг мос даврига нисбатан, % да
Ўзбекистон Республикаси	588 147,7	107,7	15 862,6	105,5
Қорақалпоғистон Респ.	22 232,1	105,2	11 046,4	103,7
<i>вилоятлар:</i>				
Андижон	51 108,1	109,9	14 943,9	107,6
Бухоро	37 471,2	104,8	18 223,5	103,1
Жиззах	19 838,2	105,3	13 060,9	103,1
Қашқадарё	44 158,9	106,3	12 302,2	104,0
Навоий	27 489,5	108,4	25 392,1	106,4
Наманган	36 143,7	104,5	11 694,4	102,2
Самарқанд	56 509,7	108,8	13 321,8	106,5
Сурхондарё	34 818,3	104,0	11 996,0	101,5
Сирдарё	11 796,8	105,8	12 817,1	103,8
Тошкент	50 189,0	106,5	16 330,7	104,4
Фарғона	53 175,5	103,4	12 993,1	101,3
Хоразм	31 895,4	108,1	15 881,8	106,1
Тошкент ш.	110 824,3	113,4	36 121,5	110,5

Аҳолининг реал умумий даромадлари бу – аҳолининг номинал умумий даромадларини тегишли давр учун истеъмол нархлари индексига бўлиш йўли билан ҳисобланадиган нисбий кўрсаткич.

Аҳоли ихтиёридаги даромад – умумий даромаддан тўғри солиқларни (уларнинг қайтарилишини ҳисобга олган ҳолда), мажбурий йиғимлар ва жарималар ҳамда бир уй хўжалигига бошқа уй хўжалиги томонидан берилган моддий ёрдам пулларини чегириш орқали ҳисобланади.

Худудлар бўйича аҳоли ихтиёридаги умумий даромадларнинг
реал ўсиш суръатлари 2024 йил январь-сентябрь ойларида
(2023 йилнинг мос даврига нисбатан, % да)

2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, аҳоли ихтиёридаги умумий даромадлар **588,1** трлн. сўмни ташкил этди (реал ўсиш суръати **107,0 %**), аҳоли жон бошига эса **15 862,4** минг сўмни (реал ўсиш суръати **104,8 %**) ташкил этди.

Андижон вилояти (**110,4 %**), Тошкент шаҳар (**110,3 %**), Самарқанд (**109,1 %**), Навоий (**108,4 %**) ва Хоразм (**108,2 %**) вилоятларида аҳоли ихтиёридаги умумий даромадларининг реал ўсиш суръати ўртача республика даражасидан юқори кўрсаткични ташкил этди.

Худудлар бўйича таҳлил қиладиган бўлсак, аҳоли жон бошига ихтиёридаги умумий даромадлар Тошкент шаҳри (**30 623,4** минг сўм) ҳамда Навоий (**25 918,5** минг сўм), Бухоро (**19 223,3** минг сўм), Тошкент (**16 731,4** минг сўм) ва

Хоразм (**16 645,8** минг сўм) вилоятларида ўртача республика даражасидан юқори кўрсаткични ташкил этди.

2024 йилнинг январь-сентябрь ҳолатига кўра, аҳоли реал ихтиёридаги умумий даромадлар **537,1** трлн сўмни ташкил этди, аҳоли жон бошига эса **14 484,9** минг сўмни ташкил этди.

**Аҳоли жон бошига ихтиёридаги реал умумий даромадлар
2024 йил январь-сентябрь ҳолатига**
(2023 йилнинг мос даврига нисбатан % да, ҳажми минг сўмда)

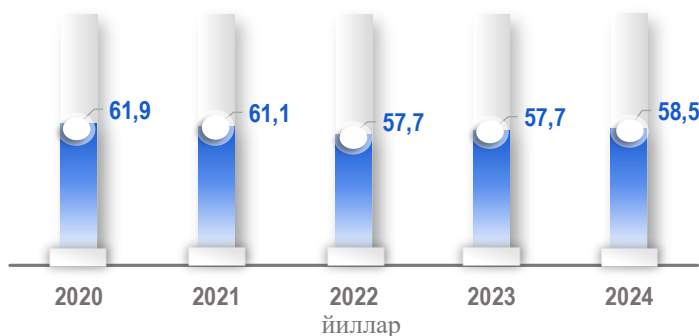
Аҳоли жон бошига реал ихтиёридаги умумий даромадлар Қорақалпоғистон Республикасида (10 400,6 минг сўм), Наманган (11 176,8 минг сўм), Сурхондарё (11 534,5 минг сўм) ва Қашқадарё вилоятларида (11 779,9 минг сўм) ҳудудлар бўйича энг паст кўрсаткич кузатилган бўлса, Тошкент шаҳри (27 561,3 минг сўм), Навоий (23 888,0 минг сўм), Бухоро (17 403,0 минг сўм), Тошкент (15 303,6 минг сўм) ва Хоразм (15 271,4 минг сўм) вилоятларида ўртача республика даражасидан юқори кўрсаткични ташкил этди.

Аҳоли жон бошига реал ихтиёридаги умумий даромадларнинг энг юқори ўсиш суръати Андижон вилоятида (108,1 %) қайд этилди. Шунингдек, Тошкент шаҳар (107,5 %), Самарқанд (106,8 %), Навоий (106,4 %), Хоразм (106,2 %) ва Тошкент (104,9 %) вилоятларида ўртача республика даражасидан юқори кўрсаткични ташкил этди.

**3- БЎЛИМ. УМУМИЙ ДАРОМАДЛАР ТАРКИБИДА
КИЧИК ТАДБИРКОРЛИҚДАН ОЛИНГАН ДАРОМАДЛАР УЛУШИ**

2024 йилнинг январь-сентябрь ойлари дастлабки маълумотларига кўра, аҳоли умумий даромадлари ҳажмида кичик тадбиркорликдан олинган даромадларнинг улуши 58,5 % ни ташкил этди.

Кичик тадбиркорликдан олинган даромадларнинг улуши¹ (% да)

¹) 2020-2023 йиллар январь-сентябрь ойлари учун аниқлаштирилган йиллик маълумотлар асосида қайта ҳисобланган.

Маълумот учун: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 21 апрелдаги “Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш, ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-5087-сон қарорига мувофиқ, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчиларга кенг имкониятлар яратиб берилмоқда.

**Аҳоли умумий даромадлари ҳажмида
кичик тадбиркорликдан олинган даромадларнинг улуши,
2024 йил январь-сентябрь ойларида (% да)**

Аҳоли умумий даромадлари таркибида кичик тадбиркорликдан олинган даромадлар Жиззах (**67,7 %**), Бухоро (**65,3 %**), Наманган (**63,0 %**) ва Самарқанд (**62,6 %**) вилоятларида сезиларли улушни эгаллади. Тошкент шаҳри (**47,8 %**) **50 %** дан кам улушни ташкил этди.

Статистик кўрсаткичларга изоҳлар

Аҳоли умумий даромадларини ҳисоблашда статистика ҳисоботи маълумотларидан, шунингдек, мунтазам равишда статистика органлари томонидан ўтказиб бориладиган яқка тартибдаги тадбиркорлар ва деҳқон хўжалиklarининг иқтисодий фаолияти бўйича ҳамда уй хўжаликлари даромадлари ва харажатларини ўрганиш бўйича танланма кузатув маълумотларидан, бундан ташқари Иқтисодиёт ва молия вазирлиги, Ижтимоий ҳимоя миллий агентлиги, Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси, Марказий банк, Халқ банки, Давлат солиқ кўмитаси томонидан аҳолига ҳисобланган даромадлар, ижтимоий тўловлар ва солиқ тўловлари тўғрисидаги умумлашган маълумотлардан фойдаланилади.

Аҳолининг умумий даромадлари доимий ёки такрорланувчи хусусиятга эга бўлган, йиллик ёки ундан кам вақт оралиғидаги даврда, уй хўжалиги ёки унинг алоҳида аъзоларига тушадиган пул ва натура шаклидаги тушумлардан ташкил топади.

Аҳолининг бирламчи даромадлари ишлаб чиқаришдан олинган даромадлар ва мол-мулкдан олинган даромадлардан ташкил топади.

Ишлаб чиқаришдан олинган даромадларга меҳнат фаолиятидан олинган даромад ва шахсий истеъмол учун ишлаб чиқарилган шахсий хизматлардан олинган даромадлар киради.

Меҳнат фаолиятидан олинган даромад ёлланма ишчиларнинг ва мустақил равишда банд бўлган аҳолининг даромадидан таркиб топади.

Ёлланма ишчиларнинг даромади бу меҳнатга ҳақ тўлашнинг яширин (яъни, бирламчи ва бухгалтерия ҳисобида акс эттирилмасдан иш берувчи томонидан амалга оширилган тўловлар) қисмини қўшган ҳолда пул ва натура (товарлар ёки хизматлар кўринишида) шаклида меҳнатга ҳақ тўлаш кўринишидаги даромадлар.

Мустақил равишда банд бўлишдан олинган даромад – мустақил равишда ташкиллаштирилган ва уй хўжалиги аъзолари жалб қилинган меҳнат жараёни натижасида олинган даромадлар.

Шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадларга бозор учун мўлжалланмаган ва уй-жой эгалари томонидан фойдаланилаётган турар-жой хизматларининг шартли равишда ҳисобланган қиймати киради.

Мол-мулкдан олинган даромадлар (мулкый даромадлар) деганда мулкый эгалик қилиш ҳуқуқи бўлган молиявий ва номолиявий активларни бошқа шахсларга фойдаланиш учун беришдан уй хўжаликларига тушган тушумлар тушунилади.

Фоишлар – банк ҳисоб-рақамларидан, кредит уюшмалари ёки бошқа молиявий муассасаларга қўйилган омонатлардан, депозит сертификатлари, давлат облигациялари, заёмлар ва қимматли қоғозлар бўйича ҳамда бошқа шахсларга берилган қарздорлик мажбуриятлари ва кредитлар бўйича олинган тўловлари.

Дивидендлар – сармоядор (жисмоний шахс)нинг корхонада ишлаши ёки ишламаслигидан қатъий назар, корхонага сармоя киритиши натижасида олинган тушумлар.

Муаллифлик ҳақи – яратилган адабий асарлар, ихтиролар ва муаллифлик ҳукуқи берилган (яъни, нафақат муаллифга (яратувчига) тўланиши мумкин бўлган, балки бошқа мулкдорларга, масалан, меросхўрга ҳам тўланадиган) бошқа патентланган материаллар учун эгаси томонидан олинган муаллифлик мукофотлари.

Рента – жисмоний шахс томонидан бошқа юридик ёки жисмоний шахсга ишлаб чиқарилмаган активларни (масалан, ер майдони) фойдаланишга беришидан олинган ижара тўловлари.

Трансфертлар – уй хўжалиқларига бошқа уй хўжалиқларидан, давлат томонидан, юридик шахслардан, чет элдан келиб тушадиган ҳамда келгусида қайтарилиши шарт бўлмаган товарлар, хизматлар ва активлардир.

Пенсиялар – қонунчиликда назарда тутилган, яъни маълум бир ёшга етганлиги, ногиронлик, боқувчисини йўқотганлиги, шунингдек, қонунчиликка асосан таъсис этилган тизимларга кирмайдиган (масалан, иш берувчи томонидан таъсис этилган) ижтимоий таъминот бўйича мунтазам амалга ошириладиган пул тўловлари.

Нафақалар – қонунчиликда назарда тутилган ҳолатларда, яъни меҳнат қобилиятини қисман ёки тўлиқ йўқотганлик, оғир моддий аҳвол, болали оилаларни қўллаб қувватлаш мақсадида, қариндошларнинг ўлими сабабли, ишсизлик бўйича нафақалар ва шунга ўхшаш ҳолатларда мунтазам ёки бир марта амалга ошириладиган пул тўловлари.

Стипендия – олий таълим муассасаларининг талабаларига тўланадиган ҳар ойлик пул таъминоти, шунингдек, жисмоний шахсларга, шу жумладан, хорижий давлатлардан ажратиладиган ўқув грантлари.

Бошқа жорий трансфертларга уй хўжалигига бошқа юридик ва жисмоний шахслар томонидан (мунтазам молиявий ёрдамлар, масалан, алиментлар, болалар ёки ота-оналар томонидан бериладиган моддий ёрдамлар, нотижорат ҳомийлик ташкилотларидан, касаба уюшмаларидан ва шунга ўхшашлардан мунтазам равишда тўланадиган) амалга ошириладиган тўловлар киради. Шунингдек, бошқа жорий трансфертлар тоифасига чет элдан, шу жумладан, жисмоний шахслар томонидан меҳнат фаолиятини амалга оширишдан олинган пул ўтказмалари киради.

Аҳолининг реал умумий даромадлари бу – аҳолининг номинал умумий даромадларини тегишли давр учун истеъмол нархлари индексига бўлиш йўли билан ҳисобланадиган нисбий кўрсаткич.

Аҳоли ихтиёридаги даромад – умумий даромаддан тўғри солиқларни (уларнинг қайтарилишини ҳисобга олган ҳолда), мажбурий йиғимлар ва жарималар ҳамда бир уй хўжалигига бошқа уй хўжалиги томонидан берилган моддий ёрдам пулларини чегириш орқали ҳисобланади.

Аҳолининг ихтиёридаги реал умумий даромадлари – бу аҳолининг ихтиёридаги умумий даромадларининг номинал ўсиш суръатларини тегишли даврдаги товарлар ва хизматлар истеъмол нархлари индексига бўлиш йўли билан ҳисобланган нисбий статистик кўрсаткич.